

PRIKAZI I OSVRTI

Pokušaj uknjižbe i rasap jedne zločinačke tvorevine

Miljenko Brekalo, *Paradržava Republika Srpska Krajina*, Svjetla grada, Matica hrvatska, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatski leksikografski institut Bosne i Hercegovine, Osijek – Zagreb – Mostar, 2022., 1084 str.

UDK: 323.26(497.5=163.41)

Potkraj rujna 2022. iz tiska je izašla knjiga *Paradržava Republika Srpska Krajina* autora Miljenka Brekala, dvostrukoga doktora znanosti i redovitoga profesora, dugogodišnjega suradnika i vanjskoga nastavnika Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru, znanstvenika čije je podrijetlo iz okolice Širokoga Brijega. Brekalo je rođen u Osijeku, gdje i živi, a znanstveno i nastavno djeluje u Republici Hrvatskoj i bližemu okružju. Do sada je objavio osam autorskih knjiga te za svoj znanstvenoistraživački rad dobio dvadesetak javnih priznanja. Među njima posebno se ističu dva: Državna nagrada za znanost za 2018. u području humanističkih znanosti, te odlikovanje Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića za osobite zasluge za znanost, visoko obrazovanje te višegodišnje sustavno znanstveno istraživanje vrijednosti proisteklih iz Domovinskoga rata.

Nakladnik navedene knjige osječka je nakladnička kuća Svjetla grada d.o.o., a sunakladnici su Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Ogranak Matice hrvatske Osijek te Hrvatski leksikografski institut Bosne i Hercegovine. Premijerno predstavljanje knjige održano je u osječkom Hrvatskome narodnom kazalištu 17. studenoga 2022. u okviru kazališnoga obilježavanja godišnjice pada Vukovara.

Kompleksnu građu i impozantan sadržaj (1 084 stranica!) autor je podijelio u devetnaest poglavlja nakanivši ponajprije dati povijesno-pravni prikaz paradržave Republike Srpske Krajine koja je na okupiranu teritoriju Republike Hrvatske *de facto* postojala do 7. kolovoza 1995., odnosno do svršetka vojno-redarstvene operacije kodnoga naziva Oluja. Međutim, velikosrpska želja da zadrži barem dio hrvatskoga državnog teritorija zapravo je ugašena

istom 15. siječnja 1998. mirnom reintegracijom hrvatskoga Podunavlja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

Svaka znanstvena disciplina (ili barem područje ili polje) ima svoje posebnosti, a one se nerijetko ogledaju u zasebnu pojmovlju koje osobito široj čitateljskoj javnosti uglavnom nije poznato. Stoga je autor prije povijesne razradbe i prikaza određenih tematskih cjelina objasnio najvažnije pravne institute i termine. Definirao je pojmove: država, suverenitet, monetarni suverenitet, fiskalni suverenitet, monetarni sustav, monetarna unija, sudbena, zakonodavna i izvršna vlast i dr.

Autor je posebno analizirao tri osnovne funkcije vlasti (zakonodavnu, izvršnu i sudbenu) u paradržavi Republici Srpskoj Krajini. U okviru zakonodavne vlasti prikazao je strukturu zakonodavnoga korpusa Republike Srpske Krajine. Analizom krajinskih zakonskih akata dokazao je da je tadašnji *ius positivum* Republike Srbije, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Savezne Republike Jugoslavije) bio glava i tijelo zakonodavnoga korpusa Republike Srpske Krajine. Na temelju pravne analize utvrdio je da je zakonodavna forma krajinskih zakona u najvećoj mjeri preuzeta iz navedenih zakonodavstava. Osim toga prikazao

je glavne nositelje zakonodavne aktivnosti i njihovu ovisnost o pravnim stručnjacima s područja Republike Srbije jer Republika Srpska Krajina nije imala kadrovske i organizacijske kapacitete za kreiranje zakonodavstva.

Izvršna pak vlast Republike Srpske Krajine, tvrdi autor, bila je leglo kriminala i korupcije. Da bi potkrijepio tu tvrdnju, Brekalo je prikazao organizacijsku strukturu s njezinim glavnim nositeljima, pri čemu je istraživačko središte bilo „državna“ razina.

Prikazati funkcioniranje sudbene vlasti bio je poseban izazov. Stoga se autor usredotočio na pravosudnu svakodnevicu, odnosno na probleme s kojima su se susretali suci i drugi dužnosnici u krajinskome pravosuđu. Prikazao je djelovanje vršitelja pravosudnih dužnosti, od kojih su neki nakon mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja u ustavnopravni sustav Republike Hrvatske ostali na istim ili sličnim dužnostima, samo sada djelujući u skladu s hrvatskim pozitivnim zakonodavstvom. To mogu zahvaliti isključivo pomirujućoj politici koju je vodila tadašnja hrvatska službena vlast na čelu s prvim hrvatskim predsjednikom dr. Franjom Tuđmanom.

Osim navedenih oblika vlasti autor je analizirao i jedinstvenu ratnu

monetarnu uniju Savezne Republike Jugoslavije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine koja je postojala na području Republike Srbije, Republike Crne Gore te na okupiranim dijelovima Republike Hrvatske i susjedne Bosne i Hercegovine, dviju suverenih, međunarodno priznatih država, punopravnih članica Ujedinjenih naroda, a koje su imale svoj monetarni sustav bez cjelovito uspostavljenoga monetarnog suvereniteta na okupiranim područjima. Naime, navedena monetarna integracija pobunjenih Srba bila je druga najveća u Europi nakon ratne monetarne unije Raichsmarka u vrijeme Trećega Reicha. Postojanje pak navedene ratne monetarne unije nepoznato je široj hrvatskoj i svjetskoj javnosti. Štoviše, ova je činjenica poznata vrlo malom broju stručnjaka, i to jedino onima koji se bave monetarnom problematikom s povijesno-pravnoga gledišta.

Uočivši činjenicu da nitko od kartografa, koji se bave poviješću, koncepcijom i proučavanjem te izradbom karata, nije precizno definirao „državni“ teritorijalni ustroj Republike Srpske Krajine, autor se upustio i u taj iznimno zahtjevan posao. To je bio itekako ambiciozan pothvat poglavito stoga što institucije Republike Hrvatske, koje bi po službenoj dužnosti trebale imati

obrađene sve relevantne podatke o okupiranim naseljima, to nisu sustavno učinile ni nakon dvadeset sedam godina od svršetka Domovinskoga rata. Recenzenti se slažu da je autorova rekonstrukcija hrvatskoga Podunavlja, odnosno Srpske Oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnoga Srema napravljena sa stopostotnom sigurnošću, a druge dvije srpske autonomne oblasti (Srpska Autonomna Oblast Krajina i Srpska Oblast Zapadna Slavonija) s vrlo malim odstupanjem, bolje reći s vrlo visokim postotkom točnosti.

Knjiga *Paradržava Republika Srpska Krajina* pripremana je i napisana po svim suvremenim znanstvenim standardima. Osnova za analizu, hipoteze i argumente opsežna je građa iz raznih izvora, relevantnih knjiga, znanstvenih i stručnih članaka, zakonskih, podzakonskih i inih akata. Tomu treba pridodati bogatu heme-roteku, odnosno veliku zbirku novina i časopisa od kojih su mnogi „živi svjedoci“ zbivanja u naznačenu razdoblju. Taksativan popis govori da se autor služio s ukupno 1 369 pisanih izvora. Tomu valja pridodati i znatan broj do sada neobjavljenih fotografija i dokumenata. Živopisnosti knjige poseban pečat daju smisleno i skladno uklopljene karikature međunarodno poznatoga hrvatskog karikaturista Otona (Ota) Antona

Reisingera (1927. – 2016.) koji je svojim likovnim izričajem svakodnevno iskazivao kritiku i osudu ne-ljudske i nemoralne velikosrpske politike uoči i tijekom Domovinskoga rata.

Autorov je zaključak da je uspio dokazati kako je paradržava Republika Srpska Krajina bila federacija s teritorijalnim diskontinuitetom. Prema njegovu mišljenju glavna obilježja navedene paradržavne tvorevine bila su sljedeća: protuustavno stvorena na okupiranim područjima Republike Hrvatske; nedostatak demokratskoga legitimiteta; nepostojanje pravnoga kontinuiteta ni s jednom državom; etničko čišćenje okupiranih područja Republike Hrvatske od nesrpskoga puka, odnosno stvaranje etnički čiste srpske države; Socijalistička Republika Jugoslavija i Republika Srbija izravno su financirale samoproglašene vlasti na okupiranome državnom teritoriju Republike Hrvatske; kontinuirana materijalna, vojna, kadrovska potpora i potpora u obliku raznih „dobrovoljačkih“ postrojba iz Srbije i Crne Gore; nikada nijedna država nije *de facto* i *de iure* priznala njezino postojanje, odnosno nisu joj priznate kvalitete suverene države u smislu međunarodnoga prava, tj. međunarodnopravni subjektivitet. Naime, Republika Srpska Krajina od samoga

je početka pa do prestanka svoga postojanja bila i ostala paradržavna tvorevina jer nikada nije ispunila kriterije države koji su sadržani u Konvenciji o pravima i dužnostima država koja je kolokvijalno poznata kao Konvencija iz Montevidea, tj. nikada nije postala subjekt međunarodnoga prava, kao što je to postala Republika Srpska nakon potpisivanja Deytonskoga sporazuma.

Naposljetku se može reći da je hrvatska javnost iz pera etablirana znanstvenika dobila iznimno vrijedno djelo s mnoštvom novih podataka i zaključaka o slabo istraženim temama koje se tiču recentne hrvatske prošlosti. To bi trebao biti poticaj i drugim znanstvenicima i stručnjacima da državnu suverenost trajno afirmiraju ozbiljnim istraživanjima svih aspekata vlastite im povijesti. Ogledan primjer može im biti upravo ova knjiga.

Ivica Musić
ivica.music@ff.sum.ba